

Міністерство освіти і науки України
Головне управління освіти і науки Рівненської облдержадміністрації
Рівненське територіальне відділення МАН України

Відділення: фольклористики та
літературознавства

Секція: зарубіжна література

**ОШЕР ШВАРЦМАН – ОСНОВОПОЛОЖНИК НОВОЇ ЄВРЕЙСЬКОЇ
ПОЕЗІЇ ХХ СТОЛІТТЯ**

Роботу виконала:

Стасюк Олександра Михайлівна,
учениця 9-А класу НВК №17
м. Рівне

Науковий керівник:

Парфенюк Лариса Анатолівна;

Вчитель зарубіжної літератури:

Гень Федір Вавилович

Тези

Ошер Шварцман – основоположник нової єврейської поезії ХХ століття.

Головне управління освіти і науки Рівненської обласної державної адміністрації, Рівненське територіальне відділення МАН України.

Стасюк Олександра Михайлівна, учениця 9-А класу НВК №17 м. Рівного

Науковий керівник: **Парфенюк Лариса Анатолівна**
вчитель зарубіжної літератури **Гень Федір Вавилович**.

Оспівування Ошером Шварцманом світу природи актуалізує проблему сьогодення розуміння навколишнього середовища ХХ та ХХІ століть, коли стрімко розвивається система зв'язку та активізуються міграційні процеси, поставили перед людиною проблему її коренів, взаємозв'язку з батьківщиною, пошуку себе. Актуальність роботи зумовлена також недостатнім вивченням у зарубіжній літературі творчого шляху Ошера Шварцмана.

Мета – дослідження творчої спадщини Ошера Шварцмана.

Завдання: висвітлити основні етапи життєвого шляху Ошера Шварцмана, дослідити літературну діяльність поета; визначити та проаналізувати найбільш поширені теми та образи у творчості Ошера Шварцмана.

У віршах Ошера Шварцмана головне місце належить світу природи, людині, яка трепетно захоплюється цим світом, а також світу інтимних емоцій і почуттів, які переживає ліричний герой. Окреме місце у творчості поета займає тема війни.

ЗМІСТ:

Вступ. _____	4-5
Розділ 1. Віхи життя і творчості Ошера Шварцмана _____	7
1.1. Життєвий шлях поета _____	7-11
1.2. Літературна діяльність Ошера Шварцмана _____	11-13
Розділ 2. Образно-поетичний світ лірика _____	14
2.1. Поліська природа – джерело натхнення _____	14-16
2.2. Тема війни у творах Ошера Шварцмана _____	17-23
Розділ 3. Пошуки життєвих істин поетом Ошером Шварцманом _____	24
Розділ 4. Пам'ять жива _____	25-28
Висновки _____	29-30
Список використаних джерел _____	31
Додатки _____	32- 44

Вступ

XIX століття в російській літературі ознаменувалося діяльністю гігантів думки і духу, пера і пензля, музики і науки, людей, що сповідували глибокі принципи християнської моралі і тяжіли до пошуків Божественної істини. На такому підґрунті вирости нові постаті XX століття, можливо, не завжди такі масштабні, як велетні культури попереднього століття, але, безсумнівно, гідні уваги суспільства.

Серед постатей, що заслуговують на особливу увагу, помітне місце посідає автор низки яскравих ліричних творів, який народився на Житомирщині та воював і загинув на Рівненщині – поет Ошер Маркович Шварцман.

Від безтурботних днів дитинства й до самої смерті на полі бою уявляється мені ця дивна людина, поет-лірик, зачинатель нової єврейської поезії. Тихі шуми Полісся сповнили його музу, народна пісня, народна мудрість дали йому силу, а дух поставив співця до лав непереможних. Три десятки років життя Ошера Шварцмана – це єдина книга з сторінками літ, які прочитуються без зупинки до останньої краплі.

У свій час відомий, але сьогодні несправедливо забутий поет і загалом творчо обдарована особистість Ошер Шварцман – хоча і був євреєм за походженням, писав російською, українською мовами, а також на мові ідиш. Його поезії перекладені на українську та російську мови. Тому і творчий доробок його є складовою єврейської літератури. Поетична спадщина митця досі не стала об'єктом всебічного наукового осмислення.

Актуальність пропонованої роботи зумовлена недостатнім вивченням в історії єврейської літератури, творчого шляху Ошера Шварцмана. Висвітлені у дослідженні образи поетичного доробку митця, зокрема оспівування автором світу природи, актуалізує проблему сьогоденного розуміння навколишнього середовища. Перед сучасником, який розуміє природу як засіб досягнення своїх цілей, Ошер Шварцман розкриває світ природи як Божественний храм, у якому лікується людська душа.

Глибоко ліричний з самого початку, поет не обмежує себе в дивному захопленні чарами природи, мотивами світлого кохання, мріяли про світ ідеального.

Все те живе в ньому, витає над ним. Не обмане віття його творчого дерева ні суворістю казарми, ні грозами війни, продовжує озиватися тим же тонким легкотом поривного серця.

Поет не губить надій на світле майбутнє, відчуваючи в собі не тільки всю гостроту соціального протесту, але також, і ту живу віру в людину, що завжди гріла його серце.

У роботі акцентовано увагу на окремих етапах становлення світоглядних та естетичних поглядів митця, що є особливо актуально сьогодні – за умов формування української духовної еліти.

Глибоко патріотична лірика поета в роки першої світової війни, громадянської війни розкриває перед читачем головне завдання поета – писати про народ, його біди та труднощі, а також писати для простого народу. Актуальною ця тема є ще й тому, що на сході України, як сто років тому, гинуть молоді патріоти-українці в боротьбі з сепаратисько настроєними членами ДНР та ЛНР. Поезія Ошера Шварцмана вселяє віру в непереможність і незламність українського народу.

До написання цієї роботи мене спонукала зустріч з членами общини РОБФ «Хасед Ошер». Це Рівненська община, яка нараховує 660 членів. Ось вже декілька років вона носить ім'я Ошера Шварцмана.

Під час зустрічі з членами общини я дізналася, що ім'я Ошер означає в перекладі «дар», а в Біблії так трактується призначення людини, яка має ім'я Ошер «Для Асира (Ошера) – слишком тучен хлєб его, и он будет доставлять царские яства». (Бытие 50/20). Члени общини запевнили, що ми започаткували благородну справу, і висловили надію на нашу співпрацю.

Мета – дослідження творчої спадщини Ошера Марковича Шварцмана.

Реалізація поставленої мети передбачає розв'язання таких завдань:

- висвітлити основні етапи життєвого шляху поста;
- дослідити літературну діяльність поста;
- визначити та проаналізувати найбільш поширені теми й образи у творчості Ошера Марковича Шварцмана.

Об'єкт дослідження - поетична спадщина Ошера Марковича Шварцмана.

Джерельну базу дослідження склали спогади жителів смт. Рафалівка: С. Г. Скрипника, Я. В. Ремесника, опубліковані у збірнику «Недоспівана пісня» Скібчик Г. М. [1]. Аналіз поетичної творчості здійснювались на основі збірки поезій Ошера Марковича Шварцмана «Поезії» К. Радаянський письменник 1965 [2].

Цінними для розуміння тематико-образних особливостей поезії стала передмова у збірці поезій Б. Лойцкера «Ошер Шварцман. Поезії». [2] .

Методи дослідження: у процесі дослідження використано метод літературного аналізу, елементи культурно-історичного і біографічного методів.

Новизна наукових положень полягає в аналізі творчого доробку Ошера Шварцмана, виявленні тематично-образних особливостей його поетичної спадщини.

Теоретичне та практичне значення роботи одержаних результатів зумовлюється тим, що матеріали можна застосовувати в подальшому вивченні маловідомих постатей літератури першої половини ХХ століття, а також у краєзнавстві, використати у процесі викладання зарубіжної літератури, розробці спецкурсів та позакласних заходів.

Структура наукової роботи зумовлена метою та завданнями дослідження. Робота складається з вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаних джерел (9 позицій) та додатків. Основний текст викладено на 27 сторінках, загальний обсяг наукової роботи 42-45 сторінок).

РОЗДІЛ 1 . Віхи життя і творчості Ошера Марковича Шварцмана.

1.1. Життєвий шлях поета.

У першому розділі висвітливо ключові моменти життя Ошера Марковича Шварцмана та найхарактерніші риси часу, в якому він жив, що, безсумнівно, вплинуло як на внутрішній світ, так і на творчу долю поета.

Село Вільня на Житомирщині. Райдуги над лісом, вранішні роси на травах, веселий дитячий сміх і стурбований говір лісорубів. Про все це він згодом скаже у своїх віршах. А поки що маленький Ошер жадібно вбирав довколишню красу, радів життю, як йому радіють лише діти.

Так, дитинство – це справді незабутня мить життя. Це великий театр з ляльками, де роль ляльок грають маленькі люди. Саме завдяки своєму дитинству Ошер навчився розрізняти добро і зло, правду і брехню.

Отож тут, серед поліських дібров і боліт, 18 жовтня 1889 року в сім'ї службовця і народився майбутній поет. Раніше цей край відповідав Київському округу, тепер с. Вільня – Коростишівського району Житомирської області. Нещасним видалося дитинство Ошера. Батько його працював на лісорубках дрібним службовцем. Заробітку ледве хватало, щоб прогодувати сім'ю, і тому діти, тільки зіп'явшись на ноги, розповзлись між людьми. А тут ще й хазяїн весь час погрожував звільненням, що батько виростив, непутячого старшого сина Давида, який поїхав працювати в Київ і зійшовся з революціонерами [1, с. 6]. Маленький Ошер придивлявся до такого важкого життя.

Робота батька перекидала їх з місця на місце. Тож сім'я невдовзі переїхала в Коростишів, згодом у Новинськ на Житомирщині. Та все це був край гаїв, перелісків, пущ. Малий Ошер виростав тут як вільний птах, п'ючи з насолодою воду бистроплинного Тетерева, й солодку мову українську [2, ст. 4].

Юний Ошер кочував разом з батьком, але й у тих місцях продовжувався той же край лісів, перелісків, річок і лугов. Хлопчина дружив з дітьми смолокурів, лісорубів, з ними повсякчас спілкувався, пас коней, ходив ловити рибу на озеро, по квіти на луки. Уважно вслуховуючись в український говір, пізнавав його над тихоплинним Тетеревом. Життя серед українських селян збагатило його щедро

фольклором. Слухаючи сумні пісні, розповіді, занотовував все це у своєму зошиті. А згодом і сам спробував складати пісні, вірші. Але нікому не показував їх, ховав і від своїх друзів – пастухів. Коли він трохи підріс, батько влаштував хлопця в єврейську школу. Разом з грамотою Ошер здобував і релігійне виховання. Однак не перейняв релігійного фанатизму, який зберігався серед тих, хто його навчав. Особливо через те, що в більшості освіту здобував самотужки. Юне серце випромінювало гарячий оптимізм і любов до життя, їм він не зрадив до кінця своїх днів.

Досягнувши віку 15 років, він подався до свого брата Давида, який на той час, відбувши ув'язнення у Лук'янівській тюрмі, знову повернувся до Києва. Там допомагав брату розповсюджувати літературу, вчився, писав вірші, в яких оспівував людину праці, її тяжку долю і злиденне життя, і багато читав. Прийшовши з роботи, він міг просидіти цілу ніч над творами Шевченка, Гейне, Л. Українки. Через його руки пройшли книги поезій Пушкіна, Лермонтова, Верхарна. Він вивчав, також, творчість єврейських поетів, зокрема, Бялика, близького йому за місцем народження.

Звичайно, втілив не одного зі згаданих письменників можна було б помітити на творчих спробах молодого поета, але безперечно те, що найбільше захоплювало його, викликало подив, впливала на нього могутня своєю людяністю творчість поетів-класиків світової літератури. Добре знаючи українську мову, він був вражений «Катериною» Тараса Шевченка та його іншими поемами та віршами.

Вплив прогресивних традицій класичної спадщини та органічна поєднаність всього життя юнака з життям трудового народу – ось ті чинники, які й зумовили весь подальший творчий шлях поета. Він захоплюється українською та російською літературами, перекладає улюблених поетів, мріє про переклади гнівних рядків з «Кобзаря» Шевченка.

Єврейська літературна критика не раз говорила про помітний вплив української поезії на творчість Ошера Марковича Шварцмана. Так, наприклад, критик Шахно Енштейн писав: «Соковита, життєрадісна, свободолюбива українська поезія справила великий вплив на творчість Шварцмана». Поет

глибоко задумується над своїм творчим покликанням, багато працює над кожним віршем. З під його пера з'являються такі поезії, як «Косар», «Коли сонце сходить», «Моя кохана пахне так», «На український мотив», «Йди до мене» та інші.

Згодом молодого поета призвали на дійсну військову службу. «Коли судилося воювати, то воюй хоробро» - навчав він солдат, сам стаючи завжди прикладом для них. Як бачимо, почуття обов'язку, оптимізм не покидали Ошера ні в час найсуворіших випробувань, які випали на роки солдатської муштри й імпералістичної війни, ні потім, коли став командиром кінної розвідки.

На цей час Ошер вже цікавився літературою, знав багато творів класики, читав їх з захопленням і сам брався за перо. Збереглося дещо з його поетичних спроб, зокрема вірш «Геть за городом в ярочку...», написаний українською мовою, адже життя серед українських селян збагатило його щедро фольклором. І тому навіть у юнацтві він писав вірші українською мовою.

У поезії «Геть за городом, в ярочку» вже пролунали соціальні мотиви, вималювався образ матері – трудівниці.

Ось окремі рядки цього вірша:

*Геть за городом, в ярочку,
Хата глиняна стоїть,
А в тій хаті у куточку
На соломі дитя спить
Де ж та мати забарилась,
Чи дитини відреклась,
Чи до корчми заблудилась
Та й так з горя упила.
Ні, не в корчмі безталання –
На роботі грошей жде.
Ждала, ждала, чує, кажуть –
Нехай завтра ще прийде.*

Міцніючи і розвиваючись, ці настрої згодом вилились у зрілий характер поета. Подальший творчий шлях поета Шварцмана формувался під впливом прогресивних традицій класичної літератури та наближенням до життя трудящих. Поет цікавився українською і російською літературою; перекладав твори улюблених поетів, пробує писати російською мовою.

Імперіалістична війна 1914 року застала Ошера в сідлі кавалериста – драгуна. Вона викликала в поета глибоку ненависть до тих, хто її затіяв.

Це почуття відчули мільйони, єдність в настроях додавала надії на краще. Ошер сам допомагав переносити окопне життя. Його підтримка мала велике значення для них. Адже так і повинно бути у справжній, дружній сім'ї. Він був людиною доброї і щирої вдачі, умів допомогти у біді, прийти на допомогу з доброю порадою. За відвагу, за хоробрість його було нагороджено двома Георгіївськими Хрестами та присвоєно звання унтер-офіцера.

1917 рік – рік поривань і надій і творчого піднесення. Поет пише значно більше, ніж за попередній час. Бої, поранення, фронтові будні.... Ошер Шварцман багато працює у полковому комітеті, куди його обрали товариші по зброї. З армії він повертається до Києва, зв'язується з літературними колами, й здавалося б ніщо не стане поету на заваді. Він вже набув чимало мистецького й життєвого досвіду. Та скоро його райдужні мрії тануть, мов сніг на світанку, під ударами жорстокої дійсності.

Тому віднині слова мало. Ошер Шварцман добровільно вступає в Червону Армію, а в квітні 1919 року виїздить на польський фронт.

Очоливши кінну розвідку, першого Богунівського полку 44 – ї дивізії Ошер Шварцман хоробро б'ється з ворогом.

1919 рік.... З боями просувались війська молодого Червоної Армії на Захід. Серпень закинув богунівців на Рівненщину. І щоб війська можна було просуватися вперед, потрібно було розвідати розташування і сили ворожого війська. Розвідку здійснював загін бійців – богунівців під керівництвом молодого Ошера Шварцмана. Невеличкий дерев'яний міст через річку Стир містився між селами Рафалівка і Бабка. Сюди і направився загін розвідників. Та не вдалося йому проникнути в стан ворога. Ворожа засідка вогнем і шаблями переткнула їм дорогу. Не думали відступати розвідники. Закипів бій, в якому брав участь Ошер Шварцман. Ворожа куля зупинила його серце, неподалік залізничної станції Полиці (нині Рафалівка).

В нерівному бою впала додолу шабля богунівця, шабля поета. Впала на Поліське різнотрав'я, втопане ногами недругів. Впав і поет – в очах востаннє блиснув промінь сонця, затремтіли, захитались юні берізки.

Отже, 1919 року в серпні загинув бойовий командир, кінної розвідки, полум'яний патріот, видатний поет Ошер Шварцман.

Раптовий напад і значно переважаючі сили ворога зробили свою чорну справу: загинули розвідники. Вночі наші воїни винесли з поля бою бійців та перевезли їх в Рафалівку, де містився штаб полку. [1,с. 11]. І тут на міському кладовищі були поховані – одинадцять бійців-богунців разом зі своїм молодим командиром роти Ошером Шварцманом. [1,с. 11].

1.2. Літературна діяльність Ошера Шварцмана.

Життєва доля поета склалася так, що майже все, що зв'язане з його творчим доробком, пізніше одночасно зв'язане і з перебуванням його у війську. Йому надовго, крім товаришів по ескадрону, стають близькими друзями кінь та шабля. І за цих умов він знаходить хвилини, щоб віддати їх поетичним роздумам. Тож треба було мати натуру Ошера Шварцмана, щоб в написаних, часто в напівтемній конюшні чи десь на привалі, рядках вірша завжди лунав гімн життю в усіх його знадах.

Але перші свої вірші Ошер опублікував у 1908 році. Серед них такі вірші: «Косар», «Коли сонце сходить», «Корчма».

У вірші «Косар» Ошер Шварцман звеличує людину праці – простого косаря, який косить траву:

*Дня розпечений жар.
Косить, косар косар
З кожним махом руки,
Наче шовк – мурава,-
У покоси – валки
Залягає трава*

*Сонце в небі сія,
Косить, косить коса
А навколо буя,
Розцвітає краса.*

Сум за молодими роками поета, що так швидко пролетіли, звучить у вірші «Корчма».

*Ну, в круга, вітри! Ну дихніть, осушаючи поле,
Смикніть соломину із стріхи й одскоче:
Вже ж ясно:
Не вернеться знов моя молодість – леле! – ніколи.
Не в гору іду я – знижаюсь безславно, напрасно.*

Прочитавши ці, ще такі ранні рядочки майбутнього поета, задумаєшся – вже перші твори його позначаються такими настроями, які потім переростуть у дозріле розуміння подій та явищ, що завирюють навколо нього.

Глибоким ліризмом пронизані вірші поета, які передають його інтимні почуття. До таких поезії належать вірші: «Де живе, всякому місці, та що серце полонила?», «Сказали мені, що ти квітка весни», «Моя кохана пахне так».

Як кожна людина Шварцман мріяв про справжнє кохання, мріяв про сімейне щастя і писав про це так:

*А дякує сердешно – тут
вона, мов квітка, та що вранці
до сонця перса розкриває,-
я знаю, чим би їй віддячив!..*

*Та для мене щастя те
Це ж сон, мара, самоомана!
Нехай і так. Я щастя хочу –
Горіти, сяяти, сконати.*

У вірші «Як у річці у бігучій» Шварцман порівнює свою кохану: «мов весняний вітер віє – легко дихає вона». Тіло коханої пахне «яблуком осіннім спілим».

Свої душевні страждання, глибокі почуття поет передає у вірші «Я хочу з серця, щоб іскрилось...»

*Її ж бо серце також крає
Невтішний біль, зіходить кров'ю
Вона не зна, що я вмираю,
Вмирає за її любов'ю.*

Образно-поетична мова поета багата і різноманітна на епітети та метафори. Так у вірші «Коли навісної осінньої днини» знаходимо метафори: «журба занімала», епітети: «світ опустілий і небагатий», «відгомін запізнілий».

*Коли я дивлюся в журбі занімилій,
На світ опустілий, на світ небагатий,
Далекий я відгомін вчув запізнілий
Такого чогось, що навіки я втратив.*

Гімн світлому коханню звучить у вірші Ошера Шварцмана «Йди до мене... Я тобою марю»:

*Йди до мене... Я тобою марю,
Розмовляю серцем я з тобою
Упади на руки із-за хмари
Зіркою небесною ясною*

*Хай дійде молитва аж до бога,
Може тугу він мою почує,
І у вечір тихої тривоги
Бог мені кохану подарує*

*О, ніколи, ні, я не забуду
Мить, коли тебе уперш побачив
Йди до мене, влий мені у груди
Гомін весен, полум'я юначе.*

Не менш хвилюючим є вірш «Ген здалеку, де небеса», де Шварцман говорить:

*І я біжу, - я навздогін
Лечу і падаю. Кричу я!
Свободи ж пісня то мене
Жене, як вітра, як нечуя.*

Таким чином міцніли і розвивались ранні настрої поета, які вилились у зрілий, цілісний характер поета. Формування поета тривало під впливом світової літератури. Поет починає пробувати писати російською мовою.

Розділ 2.

Образно-поетичний світ лірика.

2.1. Поліська природа – джерело натхнення поета.

Провідне місце у поетичній творчості Ошера Шварцмана належить образу природи і людини, яка з любов'ю і трепетом співживе із нею.

Особливе ставлення до оточуючого середовища, своєрідне відчуття природи було вкорінено у свідомість поета ще з юних років. Вочевидь важливу роль у цьому відіграло традиційне релігійне виховання в єврейській школі.

Поезія Ошера Шварцмана переповнена описами цього дивовижного світу, який відображає настрій автора, стан його душі. Через образ природи він міг висловити свою самотність і свій сум, радість та піднесення.

Одухотворенність природи обертається у віршах поета зворушливими образами, які іноді навіть здаються по дитячому наївними: «ти квітка весни, духмяним цвітінням буяєш ясним», «пилوک золотий на щічках твоїх», «як сходить сонце, мовкне поле, ліс мовчить» і т.д.

Це - звучний, добрий, повнокровний, різнокольоровий світ!

Про красу рідного Поліського краю поет скаже так:

*Ген здалеку, де небеса
в блакитноліссі, як у рамі,
озвалися і попливли,
охайно ширяться полями
натхненні звуки.*

Українським мотивом пройнятий вірш Ошера Шварцмана «Річка човен понесла»:

*Де джерельце б'є вода
І коріння заплелось,
Хвиля човен той гойда
То угору, то униз.*

Човен гойдається на річці, шукаючи берега. Так і ліричний герой шукає своє місце в суспільстві, в житті. Цей вірш нагадує вірш М. Ю. Лермонтова «Парус».

Змальовуючи красу природи поет підкреслює прекрасний стан своєї душі і говорить:

*Як вітрець вона шепоче...
Ой, вона ж, мов ранок світлий...
Як її побачиш – скажеш:
Світ хороший і привітний! [2,с. 49].*

У вірші Ошера Шварцмана «Ген здалеку, де небеса» природа оживає і навіть танцює:

*І серце трепетно в мені палає
Грає сонце. Юрми танцюючих вітрів.
Земля гуде, а небо – в сурми, в сурми!
Гей струни, скрипки – голосніш!
Дзвенить тарілки золотенькі!
У квіти вплутавсь: я – горю!
Щасливий, серце як не дзенькне...*

Проте, природа може не тільки зачаровувати людину, може не тільки співати і танцювати, а й заставляти «серце кидатись щоразу і знов німіти», бо «світи вставали в переблисках і вдалині зникали десь», і «подихав огонь і дихав», «аж з страхом в саду дерева шепотіли», «мури заглибились у себе у лютому мовчанні». Такий стан природи описав Ошер Шварцман у вірші «Тож і нахлинули всі хмари. [2,с. 58-59]. В ньому природа зображена в очікуванні грози:

*Частіше почало тут небо
між блискавками розкриватись;
світи вставали в переблисках
і вдалині зникали знов.
І почувалося от-от
ударить грім.*

Милуючись красою рідного краю, рідної Волині, поет по-справжньому відчуває себе щасливим.

*Ранок. В полі. Сонце сходить.
Дзвінко спів пташок лунає.
Я лечу, немов на крилах,
Світу благовіст віщаю:
То ж розкрилось моє серце
Щастю першому назустріч.*

В багатьох ранніх поезіях поета ми помічаємо благотворний вплив творчості таких поетів, як Лермонтов, Гейне, Верхарн.

І не диво, коли єврейські літературні критики свідчать, що з появою Шварцмана в єврейській літературі відкрилась нова сторінка її історії. «До

Шварцмана,- пише Арон Вергеліс,- в старій єврейській поезії картини природи дихали похмурими настроями, небо було вкрите навалою хмар, туга гнітила безвиходом. В Ошера Шварцмана пейзаж радує достатком світла й кольорів. Поет чутливо вловлює й запахи передвесіння, й сплески хвиль, і дзюркіт джерельний. Він натхненно говорить про вишневі сади, облиті дощами, про тумани: біло – молочні, голубінь неба, свіжість росну. Заглибленість Шварцмана в природу світилась неусвідомленим передчуттям нового життя.

2.2. Тема війни у творчості Ошера Шварцмана.

Імперіалістична війна 1914 року застане Шварцмана в сідлі кавалериста – драгуна, досвідченого, як говорилося: «старого солдата». Полк, в якому він добуває свою військову службу, прямо з ходу вирушив на передові позиції – почалося окопне «під кулями й дощами» життя, повне злиднів. Війна викликала глибоке обурення в душі поета, ненависть до тих, хто її затіяв, але розуміння того, що він «ділить долю мільйонів», надавало йому сили, своєрідної завзятості й енергії. Серед кола солдатського він свій, близький і долею, й мовою, малими радостями, й тяжкими лихами. Він знає безліч українських, російських, єврейських пісень і вміє зтягти і одну, й другу десь у поході чи на привалі.

Він вміє вдарити гопака, розповісти веселу історію, дати пораду другові по зброї. З війни Ошер Шварцман писав своїм друзям про злидні війни, про те, як вона його обурила «своїм жахним видом потвори», але разом з тим він писав і таке: **«Тому, що доводиться робити разом з іншими людьми, в колективі, то працювати весело й жити хороше!»**

І в цих словах весь Шварцман з його життєлюбством і людинолюбством.

Творчість Ошера Шварцмана цього періоду, а саме, перебування в царській армії, невелика, як і взагалі весь його творчий доробок (поки що ми знаємо тільки шістдесят поезій), але вона являє собою значне й політичне явище. Глибоко ліричний з самого початку, він і тепер не обмежує себе в дивному захопленні чарами природи, мотивами світлого кохання, мріями про світ ідеального. Все те живе в ньому, витає над ним. Не обламане віття його творчого дерева ні суворістю казарм, ні грозами війни, продовжує озиватися тим же леготом поривного серця, хоч уже бринять і нові мотиви в їх грозовому забарвленні.

Ще не так давно поет писав:

*Ніхто мені так не потрібен, як мама.
Була б вона зараз, сказав би я їй : «Мамо!
Не думай, що син твій, малий, нерозумний,
Озветься до тебе гіркими словами».*

Тепер поет озивається з поля бою й гіркими словами, бо це вже сувора війна, руїна, загибель багатьох.

*Чужинська даль
 Ізброї сталь
 Важка мені
 І ходить кінь
 Сумний як тїнь,
 На чужині.*

Реалістичні картини того, що являла собою війна, живо відтворені в його поезіях - таких, як «Отак буває», «Чом вітер ридає», «Вкрили мене ночі темної крила». Він пише про те, «як воїн на бранному полі конає», «про вершників тих, що бредуть без доріг», про збиті містечка, де «ні зернини в коморах сьогодні», а дороги закриті чорний жах.

Та і за цих умов поет не губить надій на світле майбутнє, відчуваючи в собі не тільки всю гостроту соціального протесту, але і також і ту живу віру в людину, що завжди гріла його серце. Та і за цих умов у його серці живе, не губиться вимріяний ним і не раз оспіваний образ коханої, той образ, який не раз поставав в його передвоєнних поезіях

*Так само як ідола ревний язичник
 Іде щонайдалі сховати у гай, -
 Отак я кохану ховаю у серці
 Найглибше, що й пам'ять туди не сягає.*

Чудовими образами жінки – матері, сестри, коханої, нареченої поет населяє храм своєї поезії і вводить у світ прекрасного. І цей образ стає символом нового життя.

Шварцман в сімнадцятому році скаже:

*Тепер кохана,
 Підемо!
 На клич пророчий,
 З ям та із боліт
 Піднявшись,
 Простує в гори й доли
 Повстале військо радісно, з піснями.*

Після суворих боїв, поранення й лазарету поет пише братові в листі : «Знаєш, трапляється іноді – проїжджаю лісочком і так хороше на серці. Заполоняють мрії від самого серця просяться якісь незвичайні слова і мені здається, що я вдома і розповідаю, розповідаю і не можу вам всього розповісти. Таке почуття буває лише в неспокійному сні» [2,с. 136]. Це була мрія про велику домівку, про красу природи.

Ошер Шварцман у сімнадцятому році зустрічає звістку про повалення царату.

Тимчасовий уряд, покладаючись на дисципліну драгунів, влітку сімнадцятого року відкликає дивізію, що в ній служив поет, з фронту до Петрограда, але невдовзі її перекидають до Фінляндії, як таку, що не виправдала надій. В цей час він пише своєрідний гімн юності, славу всьому творчому, молодому. Поет сам немов світиться, він весь палає, як сонце напровесні нового дня:

*Молодість, молодість!
ТІ- як хвиля прудка.
Як сльоза ти, і блиск, і вся радість,
Ох, яка ж то яка
Молода твоя радість.*

І він закінчує вірш словами радості, буйного піднесення, поетичними рядками, яких ще не знала єврейська поезія:

*... і сонце, й світ,
І я той світ...
Мені хоч голову розбий –
Я молодий!*

Та скоро його райдужні мрії тануть, мов сні на світанку, під ударом жорстокої дійсності.

Хвилями все більше й дужче здійснюється на Україні навала контрреволюції – Центральна Ради, гетьманщина, петлюрівщина, німецька окупація. Поетові доводилося бути свідком розстрілів, погромів, жахливих картин знущання. В цей час він пише вірш «Повстання». Поет промовляє такі рядки :

... Із бідних тих халуп, задушливих майстерень,

*Од днів голодних, од заблуканих ночей
 Прийшло вас тисячі, мої братове,-
 Поставити в світ ока
 Ціну безгласного труда.
 І біль, і муку ваших тіл,
 Крик поколінь несамовитих.*

І закінчує:

*З гвинтівкою в руках, і з кров'ю теплою у серці
 Я, причаївшись,
 На ворога чекаю.*

Наприкінці 1918 року Ошер Шварцман бере участь у повстанні гетьмана, а згодом проти Петлюри та бере участь у боротьбі проти банд Зеленого. Він добровільно вступає до лав Червоної Армії і в квітні 1919 року виїздить на фронт проти ворога, що вже сунув на молоду республіку, - проти білополяків. Ставши командиром взводу кінної розвідки першого Богунського полку 44 дивізії, він хоробро б'ється з ворогами.

Весна 1919 року. Цвіте зранена земля. Прагне миру, сонця, живлющого дощу [4].

Та інші не дощові хмари нависли над молодою республікою – нашестя білополяків затьмарює світанок нового дня. І Шварцман знову сідає на коня, бере в руки свою вогнисту шаблю.... І десь саме тоді в його серці зринають слова одного із останніх віршів поета «Чорна мати – ніч», що звучить як пісня – заповіт, як пісня наказ:

*Чорна мати – ніч
 Крик кричить, лунає:
 Ворог наближає!
 Із глибини серця
 Крик у дикій пільмі:
 - Ворог під ворітьми!
 Тож на коні, коні!
 В бойовім розгоні
 Шабля нам як прапор
 Настались у пільмі:
 - Ворог під ворітьми!*

«Шабля нам як прапор» - як сильно звучать ці слова! Ніжний лірик став свідомим незламним бійцем революції.

В серпні місяці 1919 року в одній із сутичок з переважаючою силою ворога в районі Сарн на Волині загинув бойовий командир кінної розвідки, полум'яний патріот, видатний Єврейський поет Ошер Шварцман. Разом з ним полягли смертю хоробрих і його вірні побратими бійці - богунівці.

Впав поет – в очах востаннє блиснув промінь сонця, затремтіли, захитались юні берези:

*Молодість, молодість!
 Ти – як хвиля прудка.
 Як сльоза ти, і блиск, і вся радість.*

А поет не чує свого серця, не чує своєї радості:

*І падають людські тіла під копита,
 І борються люто, від жаху німі
 А їм би ще мріяти, їм би ще жити –
 Не гинуть в пільмі!*

Ще рік тому ці слова, написані Ошером Шварцманом, були такими близькими серцю й очам, що не з'явитись, загубитись серед інших не могли. А тепер... Впали з коней друзі - богунівці. Може, чули вони: перед боєм, як тиша горнула до очей, він говорив беззвучно. І олівець у мужній руці, що тримала шаблю в бою, як прапор; чітко слово за словом лине:

*Руці моя хвала,
 Отій, що між гілля
 Над плесом джерела
 Вода напитися кориць лишила
 І тій руці хвала,
 Що велетенські поверхи звела,
 Міста до сонця підняла,
 Складаючи цеглину до цеглини вмію.*

Шабля й пісня, битва й праця стали поруч у серцях ... Шелестіли трави, і тихо пирхали коні, і заграва на видноколі тривогу в серце несла.

У пам'яті, у зблисках рішень, що сплелись в єдине слово «перемога», вставали на світ, як живі, і луг, і поле, і ріки дитинства поета. А ще хотілося руку простягнути: «Соняшнику, здрастуй! Як добре: повсякчасно ти світиш у моє життя...»

Хотілось пісню ту почути, що
 У поліській вільній, рідній Вільні,
 Ввійшла у серце назавжди.
 І мить історії, роки історії зійшлися у душі

Світанковій творити мрію і життя.
Але...

*Чорна мати – ніч.
Крик кричить, лунає:
- Ворог під ворітьми!
Тож на коні, коні!
В бойовім розгоні
Шабля нам як прапор
Настались у нітьмі:
- Ворог під ворітьми!*

Шукала пісня захисту у шаблі...

Шумлять, як тоді, у далекому буревісному дев'ятнадцятому році поліські ліси. У їх вічнозеленому строю велетні – дуби і щебетухи берізки. Про що їх шепіт – мова? Прислухайтесь до неї – і почуєте легендарну розповідь про дванадцять бійців – богунців, які полягли поблизу Рафалівки. Серед них і безстрашний воїн, поет Ошер Шварцман. Тоді йому йшов тридцятий рік. Він загинув як і жив, на вістрі атаки, на вістрі борні за сонячне прийдешнє, за наш щасливий день.

Командир відібрав одинадцять бійців,
Як і він, відчайдушних, сміливих:
В нас завдання важке: взнати план біляків.
І розвідать їх сили.
Вони їхали мовчки у тиші нічній –
Вірні друзі по долі, по зброї.
Раптом – засідка ворожа. Спалахує бій:
Не здаються герої!
Та рідіють ряди: впало шість, потім п'ять:
В командира вже кров по обличчі...
За свободу і щастя не страшно вмирать –
Якщо треба, то й двічі...
Жаль, що пісню свою лише розпочав –
Не зміцнили, як слід її крила,-
Ледве чуто поет – командир прошептав,
Коли смерть відступила.
А як падав на вогкий поліський пісок;

Що його обагрив кров'ю серця .

Ще останній зробив у житті своїм крок –

Перший крок у безсмертя...

Петро Красюк.

Сталося так, що довгий час не було відомо, де знаходиться могила письменника, й тільки в жовтні 1948 року, завдяки клопіткій роботі Дмитра Косарика, було знайдено місце поховання. Рівненчани, вся громадськість, щиро завдячують українському письменнику Д. М. Косарику, який знайшов місце поховання поета. Павло Усенко, український поет, декілька разів побував на Рівненщині і відвідав могилу Шварцмана. В 1969 році. В своїх спогадах він писав: «У 1948 році завдяки Дмитру Косарику, було знайдено місце поховання дванадцяти воїнів – богунівців, що билися до останнього з ворогом і полягли разом із своїм командиром Ошером Шварцманом».

А поет Іван Немирович писав:

Задумливо линуть до берега хвилі,

З дубами шепочеться Стир....

Дванадцять богунців лежать у могилі

І з ними поет командир...

Розділ 3.

Пошуки життєвих істин Шварцмананом..

На долю Ошера Шварцмана випали складні роки імперіалістичної війни, революція 1917 року, громадянська війна. Розібратися в питаннях як політичного життя, так і літературного було не просто. Потрібна була чітка і розумна всім і йому позиція. І він її знайшов.

Ошер Шварцман осмислює себе, своє місце в поезії, і власний його голос міцніє, стає впевненішим. Як наслідок з'являються такі помітні твори: «Видение», «Лишь заря блеснет», «О, будь со мной» та інші. Одночасно він вивчає творчість багатьох єврейських поетів.

Пошуки себе, свого Я, істини в житті поставлені поетом у вірші «Печаль».

*Я жалкий человек – затеряный
в полях,
Пронзенный скорбью и неверьем
в сердце –
Чего я жду?....*

Ошер Шварцман у складних подіях того часу скоро знаходить свою лінію, яка була лінією трудового народу. Ще недавно він писав до рідних: « Над містом нависає страх, а головне, важко знайти для себе власну лінію. Надто важко відділити фальш від правди». Та вже найближчі місяці 1917 року він ясно бачить, де правда, а де фальш. Всім своїм єством він приєднується до лінії народу, лінії робітничого класу й трудового селянства, а ставши на цю лінію, пішов нею вже до кінця свого життя.

Своє покликання поета Шварцман виконав в повному обсязі. Він писав для простих людей і про людей, їх біди і труднощі та надії на краще життя.

Розділ 4.

Пам'ять жива.

З 1948 року стало доброю традицією серед населення селища Рафалівка відзначати славному пам'ять полум'яного воїна, письменника – патріота.

Урочисто відзначали день 50-річчя з дня його загибелі, 80-річчя і 100 річчя з дня народження.

*Рафалівко, Рафалівко ти місто чи село
Яка ти є, Рафалівко, поблизу річки Стир?
До тебе в гості їду я схилять своє чоло
Там, де упав бог унівець – поет і богатир.*

Смуток і співчуття, гіркота, що межує у чомусь з відчаєм відчувається у цих рядках відомого поета Миколи Талалаєвського. Так уже виходить, що й маленьких поселень не обходять біди епохи. І в нескінченному ряду оцих страдників – Рафалівка. Три останні війни прокотили по ній лініями фронтів. Пам'яттю про минулі лихоліття є й скромна могила на місцевому цвинтарі: місце останнього спочинку поета, одного з творців єврейської поезії О. М. Шварцмана.

Згадує колишній директор Рафалівської середньої школи Скрипник Степан Григорович: « 1969 року до смт. Рафалівки прибули делегації з м. Києва від Спілки письменників України в складі Дмитра Косарика, Івана Немировича, Петра Красюка та інших. Метою їхнього приїзду було вшанування пам'яті єврейського поета О. Шварцмана, який похований на громадському кладовищі селища у 1919 році. О третій годині біля могили поета відбувся мітинг. Вшанувати пам'ять також пришли учні середньої школи, школи – інтернату, громадськість селища. Мітинг відкрила голова селищної ради Є Ф. Степанюк. Під звуки традиційної мелодії на могилу лягли квіти та вінки».

А ще були виступи: «Любий, дорогий, незабутній наш поет – воїн! Ми прийшли поклонитися тобі на твої 80 – річні іменини і сказати, краплинки крові твоєї воскресають сьогодні барвистими квітами. Твоє натхненне слово і нині звучить в устах всіх народів. Народ пам'ятає твій подвиг, і твоїх одинадцять

братів, з якими ось уже багато років лежиш в лоні матері – землі,» сказав на могилі Шварцмана поет Д. М. Косарик. Потім на могилі поета - воїна зазвучали вірші, які склали на честь героя Миколи Талалаєвський, Дмитро Косарик, Петро Красюк, учні середньої школи, а також звучали вірші, написані поетом.

Так, не забувають рафалівчани про поета – бійця, життя якого, мов недоспівана пісня, обірвалося на нашій поліській землі, недалеко від станції Рафалівка, коли йому йшов тридцятий рік.

Рано, дуже рано, в розквіті творчих сил пішов від нас поет. Проте пісня його, яку він розпочав в селі Вільня, де народився і де пройшли його дитячі роки не згасне довіку.

Отож, мітинг, проведений в Рафалівці республіканською Спілкою й обласною організацією Спілки письменників та місцевим товариством єврейської культури, - це не лише данина пам'яті, а й визнання творчих заслуг поета, одного з творців багатонаціональної літератури.

За допомогою письменників, що приїжджали до Рафалівки, школа закупила бібліотеку провідних письменників України, а також вони подарували книги для молодих школярів.

У школі було оформлено куточок пам'яті Ошера Шварцмана з портретом поета, подарованим Спілкою письменників. Були зібрані статті про Шварцмана, надруковані в районній та обласній газетах, інші матеріали.

В жовтні 1989 року в Будинку письменників у Києві відбувся вечір, присвячений 70-річчю з дня смерті Ошера Шварцмана. Вечір організувала Спілка письменників України і редакція журналу «Советиш Гейнеланд». Від єврейського журналу був присутній Хаїм Бейдер – заступник головного редактора. Після цього вечора Спілка письменників України організувала поїздку до місця, де похований Ошер Шварцман. Там біля братської могили звучали вірші поета на єврейській, українській, російській мовах [4]. Про цю подію написала статтю Єва Лоздерник – Бейдер.

А ще Рафалівка пам'ятає 100-річчя з дня народження поета. «Чудесний ліричний талант Ошера Шварцмана вивчений мало. Ми в боргу перед ним, а відтак і перед світовою літературою», - говорив на вечорі, присвяченому цій

знаменній даті кандидат філологічних наук, доцент Рівненського педінституту М. Я. Гон. Ця думка вінчала його виступ [5].

І не можна не погодитися, що давно на порі нове видання творів поета: те, що вийшло стало бібліографічною рідкістю.

Ім'я Ошера Шварцмана оточує напівзабуття. На вечорі виступили вихованці середньої школи та студенти – філологи педінституту. Вони нагадали, а для багатьох відкрили вірші Ошера Шварцмана. Тож повернення поета, його творчості до людей і мав на увазі відповідальний секретар обласної організації Спілки письменників Є. І. Шморгун, коли не без гумору зазначив: «Думав тільки ми знаємо вірші Шварцмана напам'ять. Виявляється, знаєте і ви!»

Не можна, щоб великі, помітні в суспільстві постаті забувалися. Втрачається щось значно більше, аніж пам'ять про людину. Кане в небуття частка минулого, історії, культури. І хто вправі звинувачувати в цьому народ?

Про Ошера Шварцмана заступник голови обласного товариства єврейської культури Г. Г. Великін вперше почув ще у 60-тих роках. Тоді ж поринув у пошуки, однак жодної збірки в книгарнях не виявив: єврейська культура переживала тяжкий період. Шлях до відродження єврейської культури, як відмітив член комісії по відзначенню 100 – річчя від дня народження Ошера Шварцмана, поет О. Деко, буде непростим. Сталінсько-брежнєвські політики встигли аж надто багато, щоб витравити з народу його гідність, посіяти байдужість до всього родового. Отож, надією на краще лунали вірші Ошера Шварцмана єврейською мовою, прочитані поетом Хаїмом Бейдером.

Вечір став живим втіленням дружби народів і літератур. Три мови, одна одної гідна, лунали на ньому. І слушно зауважив О. Деко: «Буде дружба – буде все.» Без дружби доведеться важко: «Немало для зміцнення такої дружби треба зробити і нам, молодим поетам», - зрозумілим бодем поділився з присутніми Рівненський поет Микола Пшеничний. І, відродно, що людську совість, гідність і свідомість пробуджує тривожний дзвін, закликає відверто мовити собі і іншим: жити треба інакше; жити треба краще, а для цього слід бути людьми і господарями, а не ізгоями на рідній землі.

Святу справу зробили в Рафалівці, зберігши пам'ять про Ошера Шварцмана, в добре діло переливши братерські почуття до іншого народу. Але, признаймося, не покривімо душею: чи була б ця могила впорядкованою, прибраною, коли б не побудована тут у 1948 році експедиція Академії наук УРСР, якби не наполегливий пошук Дмитра Косарика, інших прихильників єврейської культури? Все це змушує замислитися, відчутти докори сумління, а відтак прозріти.

Тепло зустрічали рафалівчани вірші С.Бабія й пісні М.Тимчака. Говорила з людьми Миколина гітара і вірилося, що володар у ряду тих обдарованих долею творчих натур, які віками творили саму народну душу. Думалося про минуле й майбутнє, про гомерів України – кобзарів і сучасних їх послідовників. І було це природно й гарно, адже сина не тільки єврейського народу вшанувала Україна, а й свого власного, який любив її та пожертвував задля неї життям.

... В нескінченній дорозі наших днів пісня Ошера Шварцмана не втихає й донині

Так плине час – і шабля вже зітліла,
Але для пісні зробила все вона:
Дала їй день новий, насагу для життя довічну.

Г.Дем'янчук

Багато літ сплигло з того часу. Багато людей відійшло в небуття, багато народилося. Відбулися великі зміни. Ми вступили в третє тисячоліття. Але світла пам'ять людська береже спогади і піклується про минуле. Люди не забувають і Ошера Шварцмана.

Шумлять поліські ліси над Стир – рікою. Неподалік Рафалівки стоїть могутня РАЕС, виросло нове місто Кузнецовськ (Вараш). А на могилі відважного Ошера, біля гранітного обеліска, не в'януть квіти. Людська пам'ять береже його світле ім'я. Поетичне слово полум'яного поета живе.

Висновки.

Отже, у науковій роботі вперше досліджено поетичну спадщину Ошера Марковича Шварцмана (1889-1919рр) – маловідому складову єврейської літератури, зачинателя нової єврейської поезії ХХ століття.

Ошер Шварцман був поетом, творчість якого належить світові. Писав він і російською, і українською, і єврейською мовами. Літературі відомі лише 60 його поезій, і всі їх можна віднести до світової поетичної скарбниці.

Ошер був людиною, щиро закоханою в рідний край. В ранніх поезіях оспівував природу, світлу красу людських почуттів, а згодом – мужність і героїзм людей у боротьбі за нове життя. Цим темам присвятив поезії: «Моя кохана», «Чорна мати – ніч», «Повстання», «Благословенна будь, рука». Він закликав не стояти осторонь важливих історичних подій, сміливо «вступати в бурхливе море», - тобто життя. У 1919 році добровільно вступивши до лав Червоної Армії, Ошер Шварцман воював у знаменитому Богунівському полку. І свої поетичні рядки писав по свіжих слідах поетичних буднів. Поезії, які були написані в час фронтового затишшя, явили нам творця цікавого, своєрідного, який не вкладається у звичні уявлення. Є в Шварцмана, звичайно, й соціально наснажені твори. Але громадянське, як правило, тісно поєднується з ліричним. Цим і примітний, як майстер слова.

Хто в літературі не знає Шолом Алейхема, Д. Бергельсона, М. Таланаєвського, О. Шварцмана?

Тож і не дивно, що чимало єврейських громад беруть собі ім'я Шварцмана – як символ патріотизму, життєлюбства й оптимізму в найважчих життєвих ситуаціях. Бо доля Ошера Шварцмана передвіщала долю всього єврейського народу, його смерть в 30 років – загибель в фашистських гетто багатьох молодих і талановитих синів цього народу без своєї держави, а його поезія стала символом любові до життя.

Дорогою смерті пішов він у свій останній розвідницький рейд з одинадцятьма товаришами – і загинув у нерівному бою. Кривавою дорогою смерті йшли трохи більше, як через 20 років, і 2,5 тисяч його одноплемінників на

Бахову гору, де їх усіх розстріляли. Більше трьох тисяч євреїв було розстріляно фашистами в урочищі Сосонки, що в Рівному. Все, що залишається тепер євреям – це пам'ять. І вони її свято бережуть.

Розстріляним безсмертям назвали смерть поета Ошера Шварцмана представники іудейської громади у Рівному та представники благодійного фонду «Хесадо Шер».

Перші твори поета опубліковані у 1908 р. Посмертно вийшли його книги: «З золотої долини», «Всі вірші», «До десятих роковин», «Вірші», «Вірші і листи», опубліковані на його рідній мові – єврейській, а в перекладах на російську і українську мови видано його книги у 1958, 1960, 1965, 1968 роках.

Літературна спадщина поета досить різноманітна. Вона і сьогодні хвилює розум і серце читача. Його творчістю цікавляться. Знайомство українського читача з творчістю видатного єврейського поета почалося здавна. Чудові переклади Павла Тичини, що з'явилися друком ще до війни в періодиці та окремою книжкою, були видатним явищем. На українську мову Ошера Шварцмана перекладали Максим Рильський, Микола Терещенко. Великий внесок у цю справу зробив талановитий дослідник життя і творчості багатьох письменників-класиків братніх літератур Дмитро Косарик.

Наукове дослідження поетичної спадщини Ошера Шварцмана розкриває маловідому постать поета, з одного боку, єврейської літератури, а з іншого боку – історії рідного краю. З огляду на це з метою популяризації здобутків Ошера Шварцмана результати цього дослідження можна використовувати як і в навчально-педагогічному процесі, на уроках зарубіжної літератури та краєзнавчих заняттях, так і у виховному процесі. Матеріалами дослідження можуть користуватися як учні та педагоги, так і бібліотекарі, працівники музеїв і науковці.

Список використаних джерел.

1. Скібчик Г. М. «Недоспівана пісня», смт. Рафалівка Володимирецького району 2008 с.9-10.
2. Х. Лойцкер Ошер Шварцман Поезії К.: Радянський письменник, 1965, с3-20.
3. Інтернет ресурси.
4. Г. Дем'янчук «Шабля нам як прапор», газета «Червоний прапор», 1989р.
5. О. Городний «Поет повертається до нас», газета «Червоний прапор», 1983р.
6. «Дорогою геноциду» - «Володимирецький вісник», 11 жовтня, 2003 р.
7. Г. Дем'янчук «Повне болем серце», газета «Червоний прапор», 17 жовтня 1989р.
8. І. Пашук «Червоний Ошер», газета «Ленінська зоря», 1979 р.
9. Фотографії з шкільного та сімейного архіву м.т. Філонича смт. Рафалівки

ДОДАТКИ

Додаток А

С Л О В О

У день столітнього ювілею поета Ошера Шварцмана

Шварцман – дослівно: чорна людина.

Чорна людина з сонячним змістом,

Що спалахнула словом огнистим,

Словом Мойсея – єврейського сина.

Словом, що рвало чорні кайдани, -

Духом свободи сяло багряно...

Як у знеможі впало те слово –

Вибухло кров'ю з власної рани.

Вибухло кров'ю щоб спопелити

Кривду прадавню свого народу.

Долям прийдешнім шлях озорити

Правди зорею древнього роду

Слово поета, народжене в герці,

Вічно палає в народному серці.

ВИДЕНИЕ

/Перевод А. Штейнберга/

Теперь пойдём,

Любимая!..

На зов пророческий

Из глубины трясин,

Из нищенских могил восстало, шествует

В долины и к вершинам гор,

Ликуя и крича, бесчисленное войско.

Кто поле смерти засеивал слезами,

Тот ныне воротился к жатве.

Как лани легкие, они идут попарно,

Подобно ангелам, скользят над грузной почвой,

Почивет гордый дух

На молчаливых батальонах,

Их провожает гул бегущих батарей.

Моя невеста нежно-голубая,

Ступай за мной,

Навстречу братьям лучезарным,

Ступай, чтоб искупить безрадостную плоть

В волнах прощенья и познания,

В разливе жизни, смертью смерть поправшей,

Что свой цветущий кубок вознесла

Над кровью и огнём!

Ступай за мною,

Слейся с песней,

Что раздаётся с нами рядом

И, низвергаясь водопадом,

Обрушивает небосвод!

ВЕСНА

Иду я —и светится день обновлённо.
В свободно-весенней,
Сердечной и мягкой тиши небосклона —
Ледоход!
У чёрного лона
Размокшей земли, как слепые кутята,
Беспомощно булькая, дёргаясь, роясь,
Ручьи копошатся, неловко, с трудом...
А там, отдалённо,
Ждёт нежное облачко в небе пустом:
Когда же простор лучезарный
и синий
Не станет разбрасывать утренний иней,
Воскреснут сады в чернозёме и глине
И легкая туча прискачет потом
В лазурном плаще, на коне золотом.

1918

Переклад А. Штейнберга

ВОССТАНИЕ

Морозной полночью, в мерцанье стынущих светил,
Пожары расцвели за краем горизонта.
В непроницаемых лесах,
В огне и мраке деревень горящих,
В окопах и траншеях
Цепочками восставшие ползут
С винтовками в руках, с кипящей кровью
в сердце.

.....

Из душных мастерских, из нищенских лачуг,
Из дней голодных и ночей бездомных,
Мои бесчисленные братья,
Вы пришли,
Чтоб заплатили вам
За труд,
За все лишенья ваши,
За смертный вопль веков и поколений.
Я слышу звон цепей и рабских кандалов,
На всех путях —невольничьи скелеты;
Клокочет кровь моих безвестных братьев,
Убитых братьев, что лежат в обнимку
По всей земле, на всех полях сражений.
Я знаю, что ещё
придется нежной плоти
В грязи и крови содрогаться.
О нет! Не праздником озарены
Полуночные горизонты!
Но этой крови, этой боли жаждет враг...

И холоден мой взор, как серый, вьюжный день
 В пустынной тундре, за Полярным кругом.

С винтовкой на ремне,
 С кипящей кровью в сердце,
 Я кроюсь в темноте,
 Врага подстерегая...

1918

Переклад О. Колычева

ИЗ ДАЛЕЙ ЗОЛОТЫХ

Как ангел на шелково-синее небо,
 Нисходит субботний покой в моё сердце...
 Как шум камышовый, что слышится в сини,
 Как солнечный пар после ливня в долине,
 Лучи золотые плывут в моё сердце...
 В тот час, когда солнце морям раскидало
 Щедроты свои, —
 корабли я встречаю.

И весь я — как парус, сияющий ало.
 За битвой мне видится даль золотая,
 И, полный надежд, корабли я встречаю

1918

Переклад Л. Озерова

ВОЕННЫЕ МОТИВЫ

Мой стон, словно вьюга над ширью степною,
 Подобно чащобному, волчьему вою,
 Слабеет беспомощно в горле моём.
 Как в землю вмороженный корень—я стыну,
 И сирое сердце смерзается в льдину,

Зажато студёным, как сталь, бытиём.
Я счастлив последнею радостью жалкой,
Отрадой слепца, отыскавшего палкой
Тропинку,—и вот у костра я прилёг,
Как пёс близ хозяина. Стужа ночная...
Забывтый овин... Я блаженствую, зная —
Сейчас на огне зашумит котелок.

1917

Переклад А. Штейнберга

ИЗ ЦИКЛА “СУББОТА”

И уже утихает Самбатьон-река...
И степной горизонт золотят облака,
И, подобное зыблющейся пелене,
Темно-синее море в закатном огне.
Наклонился олень к лучезарной реке.
Чудный город мерещится мне вдалеке,
И мечтающий взор отвести не могу
От страны золотистой на том берегу...

1918, Киев

Переклад В. Слуцкого

ПЕЧАЛЬ

В нежнейшей из моих улыбок,
В моём внимательнейшем взгляде
Печаль, как вор, присутствует незримо.

И вот опять печаль сейчас
Сквозь дверь распахнутую,
не стучась,

Пришла ко мне, как гость на пир приходит...

Она пришла от мальчика обиженного,
Родителями изгнанного из хижины.

В миг одиночества она спешит ко мне,
Ложится на сердце моё,

Как тусклый зимний день на снежные поляны.

Иду я тихо к родникам моих
страданий,

Не зная,— боль моя легла ли на весы,
Я вижу взгляды жертв залитых, посиневших.

Мои страдания растут над бездной мира,
И старая тоска бредёт, как ветер ночи,

Чтоб мне сказать:

"Ты одинок в страданиях глубочайших,
Умом и сердцем бродишь над мирами,
Как тихую овцу на отдых к ночи,
Тебя погонит смерть и заберет с собой".

И тяжело, тяжело за непрожитые дни, —
Как бы на старом тракте вехами они,
И тяжело, и больно мне за мир,

Что перед лезвием стоит себе с молитвой...

И обнимаю я столпы душевной веры,

И говорю:

"Я человек, чей малый след затерян в поле,

Я человек, в чьём теле скорбь, чьё сердце

без защиты,—

Чего ещё я жду!"

1919

Переклад Л. Озерова

